

Bereczki Gábor
(1928–2012)

Szomorú kötelesség teljesítésének nehéz feladata vár rám: emlékezni a talán mindenki-től szeretett és nagyrabecsült kedves tanárunkra és kollégánkra, Bereczki Gáborra, aki alig két héttel 84. életének betöltése után, 2012. április 4-én távozott el körünkből. Mivel 60., 70. és 80. születésnapja alkalmából köszöntötte a szakmai világ, életútjáról felesleges szólni, az ismételtetésnek nem lenne értelme. A végső búcsú szolgáljon inkább annak számbavételére, mivel gazdagította tudományterületünket, mivel bővítette mindannyiunk ismeretvilágát.

A finnugrisztikában elsősorban a cseremiszi nyelv kutatójaként ismerjük, noha (esetleg csak a lapp kivételével) a finn-permi nyelvek mindegyikének avatott ismerője volt, vizsgálta anyanyelvünk korai történetét, amiről könyvei és tartalmas cikkei könnyen meggyőzik a szakmailag tájékozott olvasót. Nyelvi, nyelvészeti ismeretei persze más nyelvcsaládok egyes tagjaira is kiterjedtek: a kutatók számára szinte kötelező idegen nyelveken kívül jól ismerte a Volga-vidék törökségi nyelveit, ezeknek a régióban beszélt finnugor nyelvekkel kialakított kölcsönös kapcsolatait. Ehhez a témakörhöz bizonyos mértékig kapcsolható dolgozatai közül kiemelkedő fontosságúak a korai magyar–törökségi nyelvi kapcsolatok eredményeit feltérképező tanulmányai is. Munkái közül most csak néhány nagyon fontosat említek meg, olyanokat, amelyeket nemcsak a mai, hanem a leendő szakemberek is megbízható forrásként használhatnak.

„A cseremiszi nyelvtörténet alapjai” című akadémiai doktori disszertációja „Grundzüge der tscheremissischen Sprachgeschichte I–II.” címen Szegeden 1992-ben és 1994-ben jelent meg. Ehhez kapcsolódik „A cseremiszi nyelv történeti alaktana” (Debrecen, 2002). Egyelőre ezek a művek szolgálnak e távoli rokon nyelvünk történetének legrészletesebb és legmegbízhatóbb forrásaként. Jelentős vállalkozás az Agyagási Klárával közösen létrehozandó „Cseremiszi etimológiai szótár”, amelynek végső formába öntése immáron Agyagásira hárul, noha tudtommal Bereczki tanár úr a saját részét lényegében már megírta. A volgai finnugor nyelveknek és a magyar nyelvnek a törökségi idiómákkal többé-kevésbé elmélyült kapcsolatairól nemcsak magyarul és hazai kiadványokban szólt, hanem idegen nyelveken, külföldi kiadványokban is ismertette azokat, így a szélesebb szakmai közönségnek, egyebek közt a turkológusoknak szolgált hasznos információkat. Évek óta dédelgetett álma volt egy nagy észt–magyar szótár írása. Úgy tudom, ez már el is készült, reméljük, hogy viszonylag hamar kézbe is vehetjük.

Kedves kutatási területe volt az etimológia és a hangtörténet is. Ha valaha sor kerülhet az „Uralisches Etymologisches Wörterbuch” átdolgozására, vagy ha egy hasonló igényű munka íródik, szómagyarázatai nyilvánvalóan tükröződni fognak benne.

A finnugrisztika (uralisztika) oktatójaként főleg az ELTE-n tevékenykedett, de külföldön (Udinében) is munkálkodott azon, hogy megismertesse az érdeklődő diákokat a finnugor nyelvek és kultúrák birodalmával. Tanárként itthon sokunkat vezetett be a rokon nyelvek ismeretébe, a tudományos kutatás módszereibe. Élvezetes órái megszerették velünk a tárgyat, sohasem csak a száraz tényanyagot közölte diákjaival, jóízű kommentárjai, anekdotázva előadott személyes élményei színessé, szinte élővé tették tudományunk történetének egy-egy eseményét, a kutatómunkának egy-egy jól ismert részesét. „A Névától az Urálig” (Szombathely, 1996) című kötetében valóban anekdotikus előadásmódjával közvetlen élményszerűséggel adja elő, milyen körülmények közt való-

sultak meg az európai ember számára több vonatkozásban is nyilván bizarr szovjet korban a Vikár Lászlóval közösen lebonyolított volgai gyűjtőútjai.

Tankönyvíróként is maradandót alkotott: a „Magyar nyelv finnugor alapjai” több kiadást is megért (Bp., 1986, 1987, 1996, 1998, 2003), ennek olasz változata, a „Fondamenti di linguistica ugrofinnica” (Udine, 1998) az olaszországi diákoknak nyitott ablakot a számukra talán egzotikus nyelvek világára. Kedvenc rokon nyelvének megismerését szolgálják e grammatikái: „Cseremisiz (mari) nyelvkönyv” (Bp., 1971) és „Chrestomathia Ceremissica” (Bp., 1990). Magyarországon hiánypótló tankönyv volt a „Bevezetés a balti finn nyelvészetbe” (Bp., 2000), amely nyelvcsaládunk egy alcsoportjával ismerteti meg az olvasót.

Sok ismertetés és szómagyarázat, törökségi–finnugor nyelvi érintkezéseket tagláló és cseremisiz tanulmányok, tudománytörténeti írások, a nyelvészeti csodabogár-tenyésztőkről írott kritikák jelzik szerteágazó tudományos érdeklődését és tevékenységét. Mivel nem kívánom a munkáit felsorolni, hiszen többen is megtettük már ezt, az érdeklődő olvasónak azt javaslom, hogy tanulmányozza a „Bereczki Gábor munkásságjegyzéke” bibliográfiát, amely a 80. születésnapjára megjelentetett „emlékkönyv” egy részét alkotja, és amely persze nem lehet teljes az azóta eltelt négy esztendő termésének következtében. Sajnálatos, hogy ezen emlékkönyv valójában csak „emlék-CD”-ként jelent meg: BEREZKAI ANDRÁS – CSEPREGI MÁRTA – KLIMA LÁSZLÓ szerk., Ünnepi írások Bereczki Gábor tiszteletére (Uráliszitikai Tanulmányok 19. ELTE BTK Finnugor Tanszék, Numi-Tórem Finnugor Alapítvány, Bp., 2008). Úgy érzem, erkölcsi kötelességének tenne eleget az egyetem, ha papíron (tehát könyvalakban) is hozzáférhetővé tenné ezt az anyagot.

Főleg finn és észt irodalmi alkotások elismert magyar fordítójaként is jól hangzik a neve, amit több kitüntetése is bizonyít. Ebbéli tevékenységének figyelemre méltó terméke Väinö Linna „Az ismeretlen katona” című regényének tolmácsolása. Nem akármilyen teljesítmény volt e könyv magyarra fordítása, hiszen a téli háború hőseinek, a különböző nyelvjárásokban megnyilatkozó egyszerű finn katonáknak a nyelvezetét kellett magyarul megformálva érzékeltetnie, amit csak a nyelvjárásainkat jól ismerő fordító tehetett meg hitelesen. Itt említem meg, hogy mind élőszóban, mind írásban mindig igényesen, pontosan fejezte ki magát, beszédében anyanyelvjárása is érezhető volt, élvezet volt hallgatni őt.

Miután nyugdíjas lett, itthon és második hazájában, Észtországban folytatta szorgalmasan a munkát, amit váratlanul szakított meg a végzet.

A hazai és a nemzetközi finnugrisztika, valamint a Magyar Nyelvtudományi Társaság nevében is búcsúzom tőle. Bereczki Gábor távozásával űr keletkezett, de művei és emléke révén tovább él!

HONTI LÁSZLÓ

Keresztes László 70 éves*

A 2011. év november 11-e különlegesnek számít a számmisztika iránt érdeklődők szemében: a csupa egyesből álló dátum (11.11.11) sokakat arra késztetett, hogy ezen a napon tartsák esküvőjüket, ezzel a dátummal írjanak alá szerződéseket, vagy akár erre a nap-

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2011. november 30-i ülésén.